МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет культури та мистецтв
Кафедра театрознавства та акторської майстерності

Затверджено
На засіданні кафедри театрознавства та акторської майстерності
факультету культури та мистецтв
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 26 червня 2019 р.)

Завідувач кафедри проф. Козак Б.М.

Силабус з навчальної дисципліни «Культура сценічного мовлення», що викладається в межах ОПП «Акторське мистецтво драматичного театру та кіно» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів зі спеціальності 026 Сценічне мистецтво

Львів 2020-2021 рр.

Силабус курсу «Культура сценічного мовлення»
2020–2021 навчального року

Назва курсу	Культура сценічного мовлення
Адреса викладання курсу	м. Львів, вул. Валова, 18
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Факультет культури і мистецтв, кафедра театрознавства та акторської майстерності
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	02 Культура і мистецтво, 026 Сценічне мистецтво (Актор драматичного театру і кіно)
Викладачі курсу	Циганик Мирослава Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри театрознавства та акторської майстерності
Контактна інформація викладачів	glouchkom@gmail.com, http://kultart.lnu.edu.ua/employee/tsyhanyk-myroslava-ivanivna, м. Львів
Консультації по курсу відбуваються	Для прикладу: щовівторка, 10.10-11.30 год. (вул. Валова, 18, ауд. 14) Також можливі он-лайн консультації. Для цього слід писати на електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	http://kultart.lnu.edu.ua/course/kultura-usnoho-movlennya
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб студент засвоїв норми усного літературного мовлення української мови, грамотно володів орфоепічними та акцентуаційними правилами вимови; ознайомився зі засобами милозвучності та евфонії української мови, підвищив загальний рівень культури мовлення та спілкування. Тому у курсі представлено як огляд основних концепцій сучасної української літературної мови, так і процесів та інструментів, які потрібні для фахового володіння культурою сценічного мовлення.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Культура сценічного мовлення» є завершальною нормативною дисципліною зі спеціальності 026 Сценічне мистецтво (Акторське мистецтво драматичного театру і кіно) для освітньої програми «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно», першого (бакалаврського) рівня освіти, яка викладається в І семестрі в обсязі 3 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Метою вивчення нормативної дисципліни «Культура сценічного мовлення» є ознайомити студентів з нормами усного літературного мовлення української мови, орфоепічними та акцентуаційними правилами вимови; засобами милозвучності та евфонії української мови, підвищити загальний рівень культури мовлення та спілкування. Цілі вивчення дисципліни сформувати у студентів чітке розуміння основних мовних норм літературної української мови; ознайомити студентів із орфоепічними та акцентуаційними нормами сучасної української літературної мови; добитися розуміння відмінностей між літературною і діалектною вимовою; навчити шукати потрібну інформацію у словниках і довідниках різного типу.
Література для вивчення дисципліни	**Основна література**: Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити. Посібник / За заг. ред. О.Сербенської. – Львів, 1994. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – 4-е вид., перер. і доп. – К.,1997. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990. Ревуцький Д. Живе слово. – Львів, 2001.

	Сербенська О. Основи мовотворчості журналіста в інтерпретації Івана Франка. – Львів, 1993. **Додаткова література**: Багмут А Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П. Інтонація спонтанного мовлення. – К., 1985. Багмут А.Й. Семантика і інтонація в українській мові. – К., 1991. Багмут А.Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової інформації. – К., 1994. Гладишева АО. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність. – К., 1996. Гоинчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996. Головащук С І. Російсько-український словник сталих словосполучень. – К., 2001. Гриб В.П Постановка мовного голосу. – Луцьк, 2001. – 26 с. Ґротовський Є. Голос // Театр. Ритуал. Перформер / Пер. з польськ. – Львів, 1999. – С.89 – 112. Залізняк Г., Масенко Л. Мовна ситуація Києва. – К., 2001. – С.5–15. Пванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Вид. 4-е, доповнене. – Дрогобич, 1994. – С.82–107. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне «Я». – К., 2001. Культура української мови: Довідник / За ред. В. М. Русанівського. – К., 1990. Сучасна українська літературна мова / За ред. А. П. Грищенка. – 2-ге вид. – К., 1997. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / За ред. І. Томан. – К., 1996. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. Завдання і вправи. – К., 1995. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2001. – Статті: Голос. Органи мовлення. Франко І. Двоязичність і дволичність // Літературно-науковий вісник. – Т.XXX. – Кн.6. – Львів, 1905. – С.231–244; Черкашин Р.О. Художнє слово на сцені. – К., 1989. **Інтернет-джерела.** http://chtyvo.org.ua/authors/Pohribnyi_Mykola/Orfoepichnyi_slovnyk/ https://www.academia.edu › Етикет_і_культура_спілкування_Радевич-В shron1.chtyvo.org.ua › Antonenko-Davydovych › Yak_my_hovorymo
Тривалість курсу	60 год.
Обсяг курсу	32 годин аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, 16 годин практичних занять та 28 годин самостійної роботи
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу студент буде : - Знати усі мовні норми сучасної української літературні норми (фонетичні, орфоепічні, орфографічні, лексичні, граматичні, стилістичні тощо); основні функції мови та роль мови в житті суспільства; звуковий склад мови; основні характеристики голосних і приголосних звуків та правила їхньої вимови; евфонічні засоби української мови; формули мовленнєвого етикету та основні ознаки культури ділового спілкування. - Вміти правильно використовувати мовні засоби в різних сферах спілкування; досконало володіти мовними нормами; шукати потрібну інформацію у словниках і довідниках різного типу; правильно вимовляти голосні звуки української мови в

	наголошеній і ненаголошеній позиціях; правильно вимовляти приголосні звуки і звукосполучення; виправляти акцентуаційні помилки у своєму й чужому мовленні; аналізувати основні чинники, що зумовлюють помилки в наголошенні слів та словоформ; дотримуватися норм милозвучності в усному мовленні й на письмі.
Ключові слова	Мова, мовний голос, культура мовлення, усне мовлення, орфоепія, орфоепічні норми, звук, фонетична транскрипція, словесний наголос.
Формат курсу	Очний
	Проведення лекцій, практичних занять та консультації для кращого розуміння тем
Теми	ТЕМА 1. Мова і мовлення ТЕМА 2. Культура мовлення ТЕМА 3. Усне мовлення – найважливіша форма існування мови як засобу комунікації ТЕМА 4. Невербальні засоби спілкування ТЕМА 5. Мовний голос. Інтонація ТЕМА 6. Акустичні властивості звуків української літературної мови ТЕМА 7. Голосні та приголосні фонеми української літературної мови та їх звукові вияви ТЕМА 8. Словесний наголос. Орфоепічні норми Детальніше у формі СХЕМИ КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	Залік в кінці семестру, усний
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з гуманітарних дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату мовознавства, розуміння джерел української мови
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, колаборативне навчання (форми – групові проекти, тьюторство, студентська розробка і постава інтермедійних сценок), дискусія
Необхідне обладнання	Вивчення курсу потребує використання загально вживаних програм і операційних систем, доступу до мережі Інтранет.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: • практичні: 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30; • модулі: 20 семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20; • залік: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів 50. Підсумкова максимальна кількість балів 100. **Письмові роботи:** Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (есе, вирішення кейсу). **Академічна доброчесність**: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахуванння викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. **Відвідання занять** є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні зайняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані

	дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом. **Література.** Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих. **Політика виставлення балів.** Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.
Питання до заліку.	1. Поняття «мова і мовлення» в контексті сучасних знань. 2. Нові підходи до вивчення мови. 3. Мова і мовлення. 4. Мовленнєвий розвиток людини. 5. Мовленнєве самовиховання і його роль у становленні особистості артиста. 6. Роль рідної мови у професійній діяльності телеведучого й артиста. 7. Усне мовлення: загальна характеристика. 8. Багатогранність структури і комунікативної специфіки усного мовлення. 9. Різновиди усного літературного мовлення. 10. Значення ситуативних чинників в усному мовленні. 11. Ефірне мовлення. 12. Характеристика органів мовлення. 13. Правильне дихання – основа доброго голосоутворення. Різновиди дихання. 14. Вироблення фонаційного дихання. 15. Основні властивості людського голосу. 16. Звук людської мови як явище акустичне, фізіологічне, психічне, соціальне. 17. Усне мовлення: загальна характеристика. 18. Багатогранність структури і комунікативної специфіки усного мовлення. 19. Різновиди усного літературного мовлення. 20. Значення ситуативних чинників в усному мовленні. 21. Ефірне мовлення. 22. Артикуляція голосних звуків. 23. Артикуляція приголосних звуків. 24. Поняття про артикуляційну базу – внормовану і невнормовану. 25. Акустичні властивості звуків: сила, тривалість, висота, тембр. 26. Приголосні фонеми і їх звукові вияви. 27. Фонетична транскрипція. 28. Асиміляція приголосних. 29. Словесний наголос. Орфоепічні норми. 30. Усне мовлення в контексті засад класичної риторики.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по

	завершенню курсу.

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття) (лекція, самостій-на, дискусія, групова робота)	Література. Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
1 2 год	Тема І МОВА І МОВЛЕННЯ 1. Поняття «мова і мовлення» в контексті сучасних знань 2. Нові підходи до вивчення мови. 3. Мова і мовлення. 4. Мовленнєвий розвиток людини. 5. Мовленнєве самовиховання і його роль у становленні особистості артиста. 6. Роль рідної мови у професійній діяльності телеведучого й артиста.	лекція	Залізняк Г., Масенко Л. Мовна ситуація Києва. – К., 2001. – С.5–15. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Вид. 4-е, доповнене. – Дрогобич, 1994. – С.82–107. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. – К., 1999. – С.36–46, 47–59. Сербенська О. Основи мовотворчості журналіста в інтерпретації Івана Франка. – Львів, 1993. – С.45–85. Франко І. Двоязичність і дволичність // Літературно-науковий вісник. – Т.XXX. – Річн.8. – Кн.6. – Львів, 1905. – С.231–244; або: у ж. Урок української, 2003, – № 3. – С.12–15.		
2 2 год.	Написання художньої автобіографії для короткого виступу. Основні методи дослідження мови, їх характеристика.	практич-не заняття			
3 2 год	Тема ІІ. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ 1. Зміст поняття «культура мовлення» 2. Теоретичні і практичні засади культури мовлення. 3. Чинники, що	лекція	Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити. Посібник / За заг. ред. О. Сербенської. – Львів, 1994. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – 4-е вид., перер. і доп. –	Вивчення практичного досвіду львівських театрів у дотриманні норм української літературн	20.09.2019–19.11.2019

	визначають рівень культури усного мовлення. Мовна норма, критерії мовної норми. Літературна мова. 4. Мовна агресія як антипод культури. 5. Мовленнєва культура в контексті мовної політики Держави. 6. Проблеми культури ефірного мовлення. 7. Поняття «лінгвістична екологія».		К.,1997. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990. Головащук С І. Російсько-український словник сталих словосполучень. – К., 2001. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне «Я». – К., 2001. Культура української мови: Довідник / За ред. В.М.Русанівського. – К., 1990. Непийвода Н. Практичний російсько-український словник. Найуживаніші слова і вислови. – К., 2000. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. – К., 2001. Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. – К.,2001. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1996.	ої мови. Перегляд вистав та аналіз телепередач з метою аналізу усної мовної культури. (10 год)	
4 2 год	Розкрити поняття «культура мовлення». Назвіть основні критерії мовної норми.	практич-не заняття			
5 2 год	ТЕМА ІІІ. УСНЕ МОВЛЕННЯ – НАЙВАЖЛИВІША ФОРМА ІСНУВАННЯ МОВИ ЯК ЗАСОБУ КОМУНІКАЦІЇ 1. Усне мовлення: загальна характеристика. 2. Багатогранніст	лекція	Баранник Д.Х. Усний монолог. – Дніпропетровськ, 1969. Баранник Д.Х. Стилістика усного мовлення // Сучасна українська літературна мова. Стилістика. – К., 1973. Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. – К., 2001. – С.27–65.		

	ь структури і комунікативної специфіки усного мовлення. 3. Різновиди усного літературного мовлення. 4. Значення ситуативних чинників в усному мовленні. 5. Ефірне мовлення.		Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000. Статті: Усна мова; Усна публічна мова.		
6. 2год.	Підготувати виступи на теми: а. характерні особливості усного мовлення; б. українські говірки – середовище функціонування усного мовлення; в. народна творчість: особливості її вияву в усній формі; г. моє мовне середовище; д. особливості сценічного мовлення	групова робота			
7 2 год	ТЕМА IV. НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ 1. Наука про невербальні засоби спілкування. 2. Універсальне й ідіоетнічне в невербальному спілкуванні. 3. Невербальні засоби спілкування у практиці актора. 4. Невербальна комунікація і сцена.	лекція	Гоян В.В. Кольористика та зображальна естетика інформаційної телевізійної програми // Журналістика. Вісник. – Вип.8. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К,, 2000. – С.80-87. Корніяка О. Мистецтво ґречності. – К., 1995. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам / Пер. с англ. – М., 1995. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001. –С.63–83. Содомора А. Рука // Просценіум. – 2002. – № 1, № 2. ФастДж. Язьык тела, Э. Холл. Как понять		

			иностранца без слов. – М., 1995. Чмут Г.К. Культура спілкування. – Хмельницький, 1996. – С.145. Інтернет-джерела. https://www.academia.edu › Етикет_і_культура_спілкування_ Радевич-В		
8 2 год	Пояснити, який ефект можливий від застосування кожного з невербальних засобів спілкування.	практич-не заняття			
9 2 год.	ТЕМА V. МОВНИЙ ГОЛОС. ІНТОНАЦІЯ. 1. Характеристика органів мовлення. 2. Правильне дихання – основа доброго голосоутворення. Різновиди дихання. 3. Вироблення фонаційного дихання. 4. Основні властивості людського голосу. 1. Роль інтонації в усному мовленні. 2. Значення інтонування для мовлення артиста. Хиби інтонування. 3. Актуальне членування речення. 4. Паузи, їх різновиди та роль в усному мовленні. 5. Розділові знаки та інтонація. 6. Партитура тексту. 7. Основні параметри голосу артиста.	лекція	Бабич Н.Д Основи культури мовлення. – Львів, 1990. – С.140 – 222. Гриб В.П Постановка мовного голосу. – Луцьк, 2001. – 26 с. Ґротовський Є. Голос // Театр. Ритуал. Перформер / Пер. з польськ. – Львів, 1999. – С.89 – 112. Ревуцький Д. Живе слово. – Львів, 2001. – С.24 – 31. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2001. – Статті: Голос. Органи мовлення. Черкашин Р.О. Художнє слово на сцені. – К., 1989. – С.279 – 321. Багмут А.Й. Семантика і інтонація в українській мові. – К., 1991. Багмут А.Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової інформації. – К., 1994. Багмут А Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П. Інтонація спонтанного мовлення. – К., 1985. Померанцев І. Ремесло “Радіо” // Телевізійна- й		

			радіожурна- лістика (історія, теорія, практика, погляд у майбутнє): Збірник науково-методичних праць. – Вип.2. – Львів, 1999. – С.252–265. Ревуцький Д. Живе слово. – Львів, 2001. – С. 75–77, 88–89,102. Черкашин Р.О. Художнє слово на сцені. – К., 1989. – С.34–66. Гладишева АО. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність. – К., 1996. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / За ред. І.К.Білодіда. – К., 1969. – С.43–49. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П.Грищенка. – 2-ге вид. – К., 1997. – С.13 – 17. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. Завдання і вправи. – К., 1995. – С.10–35. Пілецький В. Практичні завдання з фонетики та фонології сучасної української літературної мови. – Львів, 2001. – С.4–21.		
10 2 год	Схарактеризувати кожну з чотирьох частин голосового апарату. Види інтонації	практич-не заняття			
11 2 год	ТЕМА VI. АКУСТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЗВУКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ	лекція	Гладишева АО. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність. – К., 1996. Сучасна українська літературна мова. Вступ.	Аналіз типових акцентуаційних помилок, їхні причини.	19.11.2019–03.12.2019

	1. Звук людської мови як явище акустичне, фізіологічне, психічне, соціальне. 2. Артикуляція голосних звуків. 3. Артикуляція приголосних звуків. 4. Поняття про артикуляційну базу – внормовану і невнормовану. 5. Акустичні властивості звуків: сила, тривалість, висота, тембр.		Фонетика / За ред. І.К.Білодіда. – К., 1969. – С.43–49. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П.Грищенка. – 2-ге вид. – К., 1997. – С.13 – 17. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. Завдання і вправи. – К., 1995. – С.10–35. Пілецький В. Практичні завдання з фонетики та фонології сучасної української літературної мови. – Львів, 2001. – С.4–21. Інтернет-джерела. http://chtyvo.org.ua/authors/Pohribnyi_Mykola/Orfoepichnyi_slovnyk/	Дослідження українського мовленнєвого етикету та його значення в системі української мови. (4 год)	
12 2 год	Назвати фонеми, головних та приголосних вияв у відповідності до артикуляційних ознак	практич-не заняття			
13 2 год	ТЕМА VII. ГОЛОСНІ ТА ПРИГОЛОСНІ ФОНЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ ТА ЇХ ЗВУКОВІ ВИЯВИ 1. Поняття фонеми. 2. Система голосних та приголосних фонем, їх класифікація. 3. Позиційні й комбінаторні вияви голосних та приголосних фонем.	лекція	Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. – 4.1. –4-е вид. – К., 1972. – С.101–107. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. – К., 1981.	Пошуки шляхів підвищен-ня особистої культури мовлення. (2 год)	29.11.2019– 03.12.2019
14 2 год	Творення та вимова деяких граматичних форм у літературному мовленні.	практич-не заняття			
15 2 год	ТЕМА VIII. СЛОВЕСНИЙ	лекція	Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної	Виконання вправ для	13.12.2019–

	НАГОЛОС. ОРФОЕПІЧНІ НОРМИ 1. Наголос, його різновиди. 2. Основні норми наголошування сучасної української літературної мови. 3. Типові акцентуаційні помилки, їхні причини. 4. Особливості діалектного наголошування. 5. Способи самотренування нормативної вимови.		української літературної мови. – 4.1. –4-е вид. – К., 1972. – С.101–107. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. – К., 1981. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П.Грищенка. 2-ге вид. – К., 1997. – С.32–34. Сучасна українська мова / За ред. О.Д.Пономарева. – 2-е вид. К., 2001. – С.10–14. Інтернет-джерела. http://chtyvo.org.ua/authors/Pohribnyi_Mykola/Orfoepichnyi_slovnyk/	покращення функціонування мовленнєвого апарату. (2 год)	17.12.2019
16 2 год	Назвати голосний звук, який має таку артикуляцію: а) Голосові зв’язки дрижать. Задня частина язика високо піднята до м’якого піднебіння. Губи сильно заокруглені і витягнуті вперед. б) Голосові зв’язки дрижать. Задня частина язика трохи піднята до м’якого піднебіння. Рот широко розкритий, губи не заокруглені. в) Голосові зв’язки дрижать. Задня частина язика середньо піднята до м’якого піднебіння. Губи трохи заокруглені. г) Голосові зв’язки дрижать. Язик середньо піднятий до передньої частини піднебіння. Губи дещо розтягнуті в обидва боки.	групова робота			

	г) Голосові зв’язки дрижать. Язик піднято до передньої частини піднебіння трохи вище від середнього положення. Губи трохи розтягнуто. д) Голосові зв’язки дрижать. Язик сильно просунутий уперед до твердого піднебіння. Губи нейтральні.				